

Dr. sc. Alena JURIĆ, izvanredna profesorica
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru
alena.juric@pf.sum.ba

UDK: 347.241 : 341.645 (4)
Primljeno: 13. travnja 2022.
Prihvaćen: 23. svibnja 2022.
Prethodno priopćenje

Maja MIJATOVIĆ, asistentica
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru
maja.mijatovic@pf.sum.ba

ZAŠTITA OD BUKE U KONTEKSTU ČLANKA 8. EUROPSKE KONVENCIJE S POSEBNIM OSVRTOM NA GRAĐANSKOPRAVNU ZAŠTITU

Sažetak: U ovom radu istražena su relevantna shvaćanja Europskog suda za ljudska prava po pitanju povrede članka 8. Europske konvencije u kontekstu zaštite od buke. Europski sud za ljudska prava, prilikom odlučivanja, stvara standard kojeg bi trebale primijeniti države potpisnice Europske konvencije, zbog čega je važno istražiti ista na konkretnim primjerima u praksi. Prekomjerna buka, odnosno onečišćenje bukom velik je zdravstveni, društveni i ekološki problem. Buka iz okoliša, posebice buka cestovnog prometa utječe na zdravlje i dobrobit velikog broja ljudi. Budući da okoliš ne poznaje granice, suradnja u implementaciji zajedničkih standarda po pitanju zaštite od buke je u interesu svijeta. Do povrede članka 8. Europske konvencije, u kontekstu zaštite od buke, može doći u slučajevima koji se kvalificiraju kao značajno smanjenje mogućnosti da se uživa privatni i obiteljski život, odnosno kao povreda doma. Pravnu zaštitu doma Europski sud za ljudska prava je u praksi učinio komplementarnom zaštitu prava vlasništva i drugih imovinskih interesa koji su zajamčeni člankom 1. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju. U radu je istraženo što je do sada učinjeno po pitanju zaštite od buke te što se još može učiniti kako bi se spriječile njene štetne posljedice.

Gljučne riječi: buka, imisije, čl. 8. Europske konvencije, pravo na privatni i obiteljski život, pravo na dom, pravo na zdrav okoliš, pravo na zdravlje

1. Uvod

Prekomjerna buka, odnosno onečišćenje bukom velik je zdravstveni, društveni i ekološki problem. Buka iz okoliša, posebice buka cestovnog prometa utječe na zdravlje i dobrobit velikog broja ljudi. Budući da su imisije općenito, a samim time i buka, značajne kao faktor zagađivanja životne sredine, njima se ne ugrožava samo pravo vlasništva nego se može ugroziti i pravo na zdravlje onih osoba koje su im izložene. Tako, primjerice, uznemiravanje bukom bi moglo dovesti do povrede prava na duševno zdravlje kada oštećenik izgubi svoj duševni mir.¹ Ometanje spavanja bukom se može, također, kvalificirati kao oštećenje zdravlja.² Međutim, uznemiravanje bukom

¹ Stoga bi pravo na pravičnu novčanu naknadu pripadalo oštećenicima zbog buke koja dolazi iz ugostiteljskog objekta, ali samo ako ona prelazi uobičajene granice. Zato bi bilo potrebno, u svakom konkretnom slučaju, utvrditi koje su uobičajene, dakle, dopuštene granice buke u određenom naselju ili ulici i u kritično vrijeme (noću) te kojim stupnjem (jačinom) tuženik – štetnik, odnosno odgovorna osoba svojim postupcima izaziva buku koja prelazi uobičajene granice i u koje vrijeme i koliko dugo takvo uznemiravanje traje. V. praksu Vs u primjeni čl. 200 ZOO/91: odluke Rev-1180/89 od 6.12.1989. Izv. i Rev-1280/89 od 6.12.1989. Izv., prema: Crnić, I., Odšteno pravo, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2008., str. 574.

² Ti se primjeri širokog tumačenja oštećenja zdravlja mogu naći u njemačkoj judikaturi. V. Klarić, P., Odšteno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1995, str. 255. prema: Čolaković, M., Pravo na

može povrijediti i pravo na privatnost, primarno nepovredivost doma što je regulirano člankom 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.³ Ovaj rad se bavi primarno zaštitom od buke u kontekstu članka 8. Europske konvencije, ali s posebnim osvrtom na građanskopravnu zaštitu koja implicira i susjedske odnose.⁴ Naime, Europski sud za ljudska prava,⁵ pri odlučivanju o povredi prava na nepovredivost doma, koja impliciraju i pitanja buke, stvara standard kojeg bi trebale primijeniti države potpisnice Europske konvencije.⁶ Čl. 8. Europske konvencije propisuje da “svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja te da se javna vlast neće miješati u ostvarivanje ovog prava, osim kada je to u skladu sa zakonom i ako je nužno u demokratskom društvu radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala te radi zaštite prava i sloboda drugih.”⁷ Shvaćanja Europskog suda su važna jer se u Bosni Hercegovini Europska konvencija i njezini protokoli izravno primjenjuju. Osim toga, presude Europskog suda pomažu u promjeni nacionalnih politika i praksi u pogledu okoliša za dobrobit pojedinaca i društva u cjelini. Istražit će se što je učinjeno po ovom pitanju u Bosni i Hercegovini te što se još može učiniti kako bi se spriječile štetne posljedice uznemiravanja bukom.

2. Općenito o buci, zdravlju i okolišu

Pod bukom, općenito, se podrazumijevaju glasni, neželjeni i neugodni zvukovi u rasponu od praga čujnosti (0 dB) do praga boli (130 dB).⁸ Međutim, buka se može definirati i kao svaki zvuk čija razina prelazi dozvoljenu razinu propisanu zakonom, s obzirom na vrijeme i mjesto gdje nastaje i sredinu u kojoj ljudi rade i borave. Izvorom buke se smatra svaki objekt sa sredstvima za rad i transport, uređajima i instalacijama

tjelesni integritet, Univerzitet “Džemal Bijedić”, Pravni fakultet, Mostar, 2015., str. 68., bilješka br. 328.

- ³ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, usvojenja je u Rimu 4.11.1950. Stupila je na snagu nakon desete ratifikacije 3.9.1953. Njome se jamče najvažnija građanska i politička prava. Dalje: Europska konvencija.
- ⁴ Susjedska prava predstavljaju ograničavajuću i korigirajuću funkciju načela savjesnosti i poštenja, obvezujući sve susjede s ciljem sprječavanja sukoba zbog prekomjernog izvršavanja vlasničkih ovlaštenja koja pretjerano ograničavaju pravo vlasništva susjeda. Prema: Medić, D., Novo stvarno pravo Republike Srpske, Panevropski univerzitet “Apeiron”, Banja Luka, 2018, str. 125.
- ⁵ Europski sud za ljudska prava je međunarodni sud uspostavljen 1959. godine sa sjedištem u Strasbourgu. Njegova nadležnost je odlučivanje o pojedinačnim ili međunarodnim zahtjevima koji se odnose na povredu građanskih i političkih prava sadržanih u Europskoj konvenciji. Kada isti utvrdi da je neka država povrijedila neko od tih prava, donosi presudu koja je obvezujuća za državu. Dalje: Europski sud. Više o tome v. Suradnja s Europskim sudom za ljudska prava, <https://www.ustavnisud.ba/hr/saradnja-sa-evropskim-sudom-za-ljudska-prava>, 15.3.2022.
- ⁶ Jurić, A., Specifičnosti shvaćanja prava na nepovredivost doma u praksi Europskog suda za ljudska prava, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 10/12, str. 362.
- ⁷ Pravo na privatnost je osobno neimovinsko pravo koje svom ovlašteniku daje apsolutnu i potpunu pravnu vlast glede vođenja vlastitog života sukladno vlastitim željama, stremljenjima i potrebama, kao i ovlast da se druge osobe, javnost ili javnu vlast isključi od protupravnog zadiranja u njega, što uključuje i zaštitu doma od prekomjerne buke. V. Gavella, N., Osobna prava, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2000., str. 211.-212.
- ⁸ Zagađenja su jaka ako je gradska buka 90 dB, a industrijska 110 dB. Buka iznad 90 dB može izazvati trajno oštećenje sluha osobi koja joj je izložena 8 sati dnevno. V. Pezo, V. (gl. ur.), Odrednica: Buka, Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 127.

te bučne aktivnosti ljudi i životinja kao i drugi objekti i radnje od kojih se širi zvuk, a koji prelaze dopuštenu razinu za tu vrstu buke.⁹ Buka ima veliki utjecaj na kvalitetu života, duševno i tjelesno zdravlje.¹⁰

Buka okoliša je neželjen ili po ljudsko zdravlje i okoliš štetan zvuk u vanjskome prostoru izazvan ljudskom aktivnošću, uključujući buku koju emitiraju: prijevozna sredstva, cestovni promet, pružni promet, zračni promet, pomorski i riječni promet kao i postrojenja i zahvati za koje se prema posebnim propisima iz područja zaštite okoliša pribavlja rješenje o objedinjenim uvjetima zaštite okoliša, odnosno rješenje o prihvatljivosti zahvata za okoliš.¹¹ Velike populacijske studije ukazuju na to da je buka iz okoliša koja potječe od cestovnog prometa i zrakoplova povezana s kardiovaskularnim morbiditetom i smrtnošću, neovisno o povezanosti s onečišćenjem zraka.¹² Dugotrajna izloženost buci može utjecati na kardiovaskularni i metabolički sustav, kognitivna oštećenja kod djece, poremećaj sna itd.¹³

Prema saznanjima Svjetske zdravstvene organizacije, buka je drugi najveći uzročnik zdravstvenih problema povezanih s okolišem, odmah nakon učinka onečišćenja zraka (lebedećih čestica).¹⁴ Vijeće Europe je, vodeći niz rasprava u Parlamentarnoj skupštini o pravu na zdrav okoliš, objavilo na svojoj *web* stranici rubriku o “okolišu,” ukazujući na vezu koja postoji između zaštite okoliša i Europske konvencije. Riječ je o deset studija slučaja koji pokazuju kako su presude Europskog suda pomogle u promjeni nacionalnih politika i praksi u pogledu okoliša za dobrobit pojedinaca i društva u cjelini.¹⁵ Načela na kojima se zasniva zaštita okoliša su: načelo prevencije, načelo opreza, načelo “onečišćivač plaća” i načelo održivog razvoja.¹⁶

⁹ V. čl. 2. Zakona o zaštiti od buke FBiH, Službene novine FBiH, br. 110/12., dalje: ZZB FBiH. Od stupanja na snagu ovoga zakona prestao je važiti Pravilnik o dozvoljenim granicama intenziteta zvuka i šuma (Službeni list SRBiH, broj 46/89).

¹⁰ Više o tome v. *What are the health effects of noise pollution?* <https://www.medicalnewstoday.com/articles/noise-pollution-health-effects>, 16.3.2022.

¹¹ Zaštita od buke, <https://zdravlje.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1297/javnozdravstvena-zastita/zastita-od-buke-4832/4832>, 16.3.2022.

¹² *Noise Effects on Health in the Context of Air Pollution Exposure*, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4626997/>, 17.3.2022.

¹³ Dvadeset posto europskog stanovništva, odnosno više od 100 milijuna ljudi dugotrajno je izloženo razinama buke koje su štetne za zdravlje. V. Onečišćenje bukom značajan je problem za ljudsko zdravlje i okoliš, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/oneciscenje-bukom-znacajan-je-problem>, 17.3.2022.

¹⁴ Procjenjuje se da je buka iz okoliša jedan od uzroka pojave 48 000 novih slučajeva ishemijskih bolesti srca godišnje, kao i pojave 12 000 slučajeva prerane smrti. Osim toga, procjenjuje se i da je 22 milijuna ljudi izloženo visokom stupnju kroničnog smetanja, dok 6,5 milijuna ljudi pati od visokog stupnja kroničnog poremećaja sna. Procjenjuje se da 12 500 djece školskog uzrasta pati od poremećaja u čitanju zbog buke zrakoplova. Više o tome v. Onečišćenje bukom značajan je problem za ljudsko zdravlje i okoliš, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/oneciscenje-bukom-znacajan-je-problem>, 19.3.2022.

¹⁵ Primjeri uključuju bolju zaštitu od onečišćenja bukom u Republici Hrvatskoj, nove granice industrijskih aktivnosti u Rumunjskoj i poboljšana pravila o kvaliteti zraka u Gruziji. Sposobnost ljudi da osporavaju odluke koje utječu na njihovo lokalno okruženje osnažena je i u Belgiji i Švedskoj. V. *Human rights and environment: the impact of the European Convention on Human Rights*, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-right-to-a-healthy-environment-the-impact-of-the-european-convention-on-human-rights>, 20.3.2022.

¹⁶ Načelo prevencije zahtijeva poduzimanje svih potrebnih mjera za sprječavanje onečišćenja okoliša od trenutka kada rizik postane predvidljiv, a šteta nije nastupila. Zato prije početka neke aktivnosti koje bi mogle imati štetne posljedice za okoliš treba procijeniti njihov utjecaj na okoliš

Pravo na zdrav okoliš je povezano je sa obavezama države koje se sastoje od suzdržavanja od bilo kakvog izravnog ili neizravnog miješanja u uživanje prava na zdrav okoliš, sprječavanja trećih subjekata poput korporacija da se, na bilo koji način, upliću u uživanje prava na zdrav okoliš te od usvajanja nužnih mjera da se postigne puno ostvarenje prava na zdrav okoliš.¹⁷ Ono se primarno temelji na javnopravnim propisima i obvezi države da građanima osigura pravo na čist okoliš. Međutim, nisu svi zadovoljni mjerama koje poduzima država, zbog čega postoji potreba da pojedinci odnosno druge privatnopravne osobe mogu same poduzimati mjere kojima bi spriječili onečišćavanje okoliša, odnosno popravili stanje već onečišćenog okoliša.¹⁸ Jedan od načina djelovanja je djelovanje kroz organizacije koje se bave zaštitom okoliša (npr. *Greenpeace*), a drugi način je djelovanje kojim pojedinci i drugi privatnopravni subjekti mogu postići zaštitu okoliša putem pravnih sredstava, služeći se instrumentima građanskog (privatnog) prava kroz pravila odštetnog i stvarnog prava.¹⁹

3. Subjekti i objekti prava na zaštitu od buke

Pravo na privatnost, odnosno nepovredivost doma, što uključuje i zaštitu od buke, koje jamči Europska konvencija pripada "svakome" tko je pod jurisdikcijom države potpisnice, što se odnosi kako na fizičke, tako i pravne osobe. Čl. 1. Europske konvencije propisuje da će visoke ugovorne strane osigurati svakoj osobi, pod svojom jurisdikcijom, prava i slobode određene u odjeljku I. Europske konvencije. To pravo za fizičku osobu nastaje u trenutku kada ona postane osobom (stekne pravnu osobnost), a prestaje smrću. Za pravne osobe ovo pravo, također, nastaje u trenutku kada steknu pravnu osobnost, a prestaje s gubitkom te osobnosti.²⁰

Posredni objekti prava na privatnost su one stvari koje su s neposrednim objektom (privatni i obiteljski život) nerazdvojivo povezane a to su: dom svake osobe, odnosno život u njemu, podaci o osobi i njezinu privatnom osobnom i obiteljskom životu, dopisivanje i svi drugi oblici općenja jedne osobe s drugima.²¹ Praksa Europskog suda je oblikovala autonomno značenje doma, s ciljem osiguranja efikasne zaštite prava na poštovanje doma.²² Pravnu zaštitu doma koja se temelji na članku 8. Europske konvencije, Europski sud je u praksi učinio komplementarnom zaštitu prava vlasništva i

te uputiti na zaštitne mjere. Prema ovom načelu, potrebne mjere treba poduzeti tek nakon što se dokaže da određena djelatnost ima štetne posljedice za okoliš. Prema novom pristupu koji promiče načelo opreza te mjere treba poduzeti već u slučaju sumnje da bi šteta mogla nastupiti, ne čekajući potpune i konačne znanstvene dokaze. Načelo "onečišćivač plaća" znači da troškove mjera sprječavanja i nadziranja onečišćenja okoliša te naknade štete trebaju snositi oni koji uzrokuju onečišćenje. Načelo održivog razvoja nalaže uključivanje zaštite i očuvanja okoliša u planove gospodarskog razvoja kako bi se on planirao u granicama koje dopušta okoliš. Prema: Pezo, V. (gl. ur.), *Odrednica: Zaštita okoliša, op. cit.*, str. 1834.-1835.

¹⁷ Bačić, A., *Ustavni temelji i problemi zaštite okoliša u hrvatskom i europskom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, br. 4/2008, str. 741.

¹⁸ Lončarić-Horvat, O; Cvitanović, L.; Gliha, I.; Josipović, T; Medvedović, D.; Omejec, J.; Seršić, M, *Pravo okoliša Organizator*, Zagreb, 2003., str. 179.-180.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Gavella, N., *Povreda prava na privatnost, posebno na vlastiti lik, glas, osobne zapise i pisma u: Grubić, V. (ur.), Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 99.-100., dalje: Gavella, N., Povreda prava...*

²¹ Gavella, N., *op. cit.*, str. 215.

²² Gajin, S., *Ljudska prava, pravno-sistemska okvir*, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Beograd, 2012., str. 78.

drugih imovinskih interesa koji su zajamčeni člankom 1. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju.²³ Imajući u vidu “dinamično tumačenje” Europske konvencije kao “instrumenta koji živi” čije se odredbe trebaju tumačiti sukladno trenutnim okolnostima te da pravne osobe imaju pravo na naknadnu nematerijalne štete zbog povrede nekih prava zajamčenih Europskom konvencijom, Europski sud zaključuje da je došlo vrijeme da se u određenim okolnostima prizna kako jamstvo članka 8. Europske konvencije obuhvaća i “pravo na poštovanje sjedišta, filijale i ostalih prostorija kompanije”²⁴

4. Osnovni pravni izvori prava na zaštitu od buke u Bosni i Hercegovini

Člankom II./3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine²⁵ jamči se pravo na dom. Člankom 8. stavkom 1. Europske konvencije koja se izravno primjenjuje u Bosni i Hercegovini jamči se, također, nepovredivost doma u kontekstu shvaćanja Europskog suda, a koja impliciraju i zaštitu od buke. Bosanskohercegovačke odredbe o zaštiti okoliša jamče svakoj osobi pravo na zdrav i ekološki prihvatljiv okoliš, kao osnovno ljudsko pravo te nameću opću dužnost zaštite i poboljšanja okoliša za dobrobit sadašnjih i budućih generacija.²⁶ Zaštita od buke u okolišu obuhvaća zaštitu od svih vrsta umjetno proizvedenih emisija koje izazivaju opterećenje nepoželjnom, neprijatnom bukom i koje mogu ugroziti zdravlje ili na njega štetno utjecati. Navodi se kako je radi zaštite od buke potrebno primjenjivati tehničke i organizacijske metode koje potiču smanjivanje stvaranja emisija buke, odnosno izvora koji stvaraju buku, smanjivanje opterećenja, odnosno sprječavanje povećanja opterećenja bukom, naknadnu zaštitu u onim sredinama koje su pod stalnim opterećenjem iznad utvrđenih standarda.²⁷

ZZB FBiH propisuje dozvoljenu razinu buke, mjere zaštite od buke, način mjerenja i evidentiranja buke, granične razine buke svrstane prema ambijentu, namjeni prostora i dobu dana (dan ili noć), u svrhu zaštite zdravlja ljudi, zaštite radnog i životnog prostora, te okoliša općenito.²⁸ Zakon o stvarnim pravima Federacije Bosne i Hercegovine,²⁹ Zakon o stvarnim pravima Republike Srpske,³⁰ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine³¹ te Zakon o obveznim odnosima³² imaju značenje supsidijarnih pravnih izvora u kontekstu građanskopravne zaštite od buke.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, str. 80.

²⁵ Ustav Bosne i Hercegovine, https://www.ustavnisud.ba/uploads/documents/ustav-bih-bs_1611076095.pdf, 20.3.2022.

²⁶ V. čl. 3. Zakona o zaštiti okoliša FBiH, Službene novine FBiH, br. 15/2021, dalje: ZZO FBiH, čl. 3. Zakona o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 71/2012 i 79/2015., dalje: ZZŽS RS; čl. 3. Zakona o zaštiti životnog okoliša, Službeni glasnik BD BiH, br. 24/04, 1/05, 19/07, 9/09, dalje: ZZŽO BD BiH.

²⁷ V. čl. 20. ZZO FBiH, čl. 23. ZZŽS RS i čl. 20. ZZŽO BD BiH.

²⁸ V. čl. 1. ZZB FBiH.

²⁹ Zakon o stvarnim pravima FBiH, Službene novine FBiH, br. 66/13, 100/13 i 32/19 - odluka US, dalje: ZSP FBiH.

³⁰ Zakon o stvarnim pravima RS, Službeni glasnik RS, br. 124/08, 58/09, 95/11, 60/15, dalje: ZSP RS.

³¹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima BD BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 11/01, 8/03, 40/04, 19/07 i 26/21, dalje: ZV BD BiH.

³² Zakon o obveznim odnosima, Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89, i 57/89, Službeni list R BiH, br. 2/92, 13/93, Službene novine Federacije BiH br. 29/03, 42/11, Službeni glasnik Republike Srpske br. 17/93, 3/96, 39/03, 74/04, dalje: ZOO.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine, s druge strane³³ Bosna i Hercegovina se obvezala uskladiti domaće pravo s pravom Evropske unije imajući u vidu cilj koji se odnosi na punopravno članstvo u Evropskoj uniji. Evropska unija je posvetila posebnu pažnju zaštiti okoliša, donoseći propise u vidu direktiva kao sekundarnih izvora prava.³⁴ Okoliš ne poznaje granice, zbog čega je bliska suradnja u pitanjima okoliša u interesu svijeta. Zbog toga zakonodavci u Bosni i Hercegovini, u svom eurointegracijskom procesu, imaju zadatak posebnu pažnju posvetiti zaštiti okoliša i osigurati da standardi normirani u propisima Evropske unije budu ispunjeni.³⁵ Tako, u Direktiva EU 2020/367 o izmjeni Priloga III. Direktivi 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u pogledu utvrđivanja metoda procjene **štetnih učinaka buke iz okoliša**³⁶ se opisuju metode kako se štetni učinci buke iz okoliša mogu izračunati u smislu njihove povezanosti sa određenim bolestima. Korištenjem ovih metoda mogu se izraditi studije slučaja kvantifikacije štetnih učinaka uzrokovanih bukom. Inače, Direktiva 2022/49/EZ o procjeni i upravljanju bukom iz okoliša ima za cilj pružiti zajednički temelj za suzbijanje štetnih učinaka izloženosti buci iz okoliša u cijeloj Evropskoj uniji, postupno uvesti mjere kojima se uspostavljanju zajednički indikatori buke za mjerenje dugotrajne izloženosti ljudi buci iz okoliša tijekom dana i poremećajima spavanja. Zemlje Evropske unije obvezne su izraditi strateške karte buke koje će služiti kao osnova za akcijske planove u cilju sprečavanja i smanjenja buke kojima se provode nacionalni akcijski planovi za informiranje i savjetovanje javnosti, posebice o nacionalnim akcijskim planovima. Međutim, prepreke se odnose na to da u pojedinim zemljama i dalje nedostaju velike količine podataka koji se odnose na karte buke i akcijske planove.³⁷ Problemi povezani

³³ EU i BiH su 16.6.2008. potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (*Stabilization and Association Agreement - SAA*) koji je stupio je na snagu 1.6.2015. Komisija EU, svake godine, objavljuje detaljno izvješće o praćenju procesa preuzimanja i provođenja okolinske pravne stečevine u BiH. Proces praćenja dio je projekta Regionalne mreže za pristupanje (*Regional Network for Association*). Rezultati pokazuju da se približavanje zahtjevima EU ponekad odvija sporo, ali da stabilno napreduje i u FBiH i u RS-u. V. Izvješće o stanju okoliša u BiH, <https://www.fmoit.gov.ba/upload/file/okolis/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20stanju%20okoli%C5%A1a%20u%20BiH.pdf>, 21.3.2022.

³⁴ Npr. Direktiva o zajedničkom djelovanju Evropskog željezničkog sistema, Direktiva o aerodromskoj buci, Direktiva o civilnim mlaznim avionima, Direktiva o buci iz podzvučnih zrakoplova, Uredba o označavanju guma itd. V. Direktive EU, <https://www.fmoit.gov.ba/bs/zakoni/direktive-eu>, 21.3.2022.

³⁵ Zaštita okoliša u BiH i EU s osvrtom na ljudska prava, https://tfb.ba/repositorij/2/RIM/RIM2013/rim2013_111%20H%20-%20091%20-%20Hamzabegovic%20Suad_pdf_113.pdf, 21.3.2022.

³⁶ *Commission Directive (EU) 2020/367 of 4 March 2020 amending Annex III to Directive 2002/49/EC of the European Parliament and of the Council as regards the establishment of assessment methods for harmful effects of environmental noise*, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/367/oj>, 21.3.2022.

³⁷ Zakon o zaštiti od buke Republike Hrvatske (Narodne novine br. 30/09, 55/13, 153/13, 41/16, 114/18, 14/21) u svom članku 7. propisuje da naseljena područja koja imaju više od 100.000 stanovnika obvezna su: 1. izraditi strateške karte buke, 2. izraditi i donijeti akcijske planove. Obveza izrade strateških karata buke i akcijskih planova odnosi se i na vlasnike, odnosno koncesionare industrijskih područja, glavnih cesta s više od 3.000.000 prolaza vozila godišnje, glavnih željezničkih pruga s više od 30.000 prolaza vlakova godišnje i glavnih zračnih luka s više od 50.000 operacija (uzlijetanja ili slijetanja) godišnje. Strateške karte buke usklađuju se s izmjenama u prostoru, a obvezno se obnavljaju svakih pet godina od dana izrade, odnosno od dana odobravanja. Akcijski planovi preispituju se i prema potrebi revidiraju u slučaju veće promjene koja utječe na postojeće stanje buke, a najmanje svakih pet godina nakon datuma odobrenja tih

sa bukom ne mogu se, na odgovarajući način, procijeniti i riješiti ako zemlje, regije i gradovi ne izrade karte buke³⁸ ili akcijske planove.³⁹ Europska agencija za okoliš⁴⁰ zadužena je za prikupljanje svih informacija koje zemlje podnose. Na tome se temelje saznanja o izvorima buke te izloženosti buci stanovništva u Europi. Temeljem tih podataka izrađuju se brojna izvješća i procjene. Oni omogućuju praćenje postignutog napretka u ostvarenju ciljeva koji se odnose na onečišćenje bukom te mogu dati podatke potrebne za izradu budućih programa djelovanja za okoliš.⁴¹ Direktiva 2002/49/EC o procjeni i upravljanju bukom iz okoliša, uz sukcesivne izmjene ove Direktive, nije implemen-

planova. Strateške karte buke i akcijski planovi, u potpunosti, moraju biti dostupni javnosti sukladno posebnim propisima koji uređuju informiranje i sudjelovanje javnosti u pitanjima zaštite okoliša, kao i putem dostupnih informacijskih tehnologija. Tu je i Pravilnik o načinu izrade i sadržaju karata buke i akcijskih planova te o načinu izračuna dopuštenih indikatora buke RH (Narodne novine br. 75/09, 60/16, 117/18). Čl. 28. Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini Republike Srbije (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 96/2021) propisuje da su subjekti zaštite životne sredine od buke iz člana 5. t. 1.-3. ovog zakona dužni osigurati pristup javnosti informacijama i podacima iz strateških karata buke u životnoj sredini i akcijskih planova, u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje zaštita životne sredine. Te informacije i podaci moraju biti priopćeni javnosti jasno, razumljivo i pristupačno, uz upotrebu najpogodnijih informacijskih tehnologija te trebaju biti dostupni na web stranici Agencije za zaštitu životne sredine.

³⁸ Karta buke je grafički prikaz postojećih i planiranih nivoa buke i sastavni je dio planova prostornog uređenja. Federacija BiH, županijska, gradska i općinska tijela uprave, nadležni za poslove prostornog planiranja, u okviru svoje nadležnosti, osiguravaju izradu karata buke za predviđanje, bilježenje i praćenje nivoa buke. Početnu kartu buke nadležno tijelo je dužno izraditi u roku tri godine od stupanja na snagu ZZB BiH te istu ažurirati svake tri godine. V. čl. 8. ZZB FBiH.

³⁹ Onečišćenje bukom značajan je problem za ljudsko zdravlje i okoliš, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/oneciscenje-bukom-znacajan-je-problem>, 23.3.2022.

⁴⁰ Europska agencija za okoliš (EEA) surađuje s brojnim zemljama, među kojima su i zemlje zapadnog Balkana (Bosna i Hercegovina, Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija i Kosovo). To su zemlje pristupnice ili zemlje u prepristupnoj fazi. Da bi postale punopravne članice EU-a, moraju uspostaviti brojne politike, a područje okoliša jedno je od najopsežnijih područja politike s velikim zakonodavnim paketom. Okoliš ne poznaje granice i stoga je bliska suradnja u pitanjima okoliša u interesu i EU. Kao zemlje suradnice u Europskoj informacijskoj i promatračkoj mreži za okoliš (*Eionet*), zemlje zapadnog Balkana imaju pristup velikoj bazi stručnjaka, što im pomaže u suočavanju s izazovima iz područja okoliša. Stručnjaci iz zemalja zapadnog Balkana zauzvrat doprinose *Eionet* mreži svojim znanjem i iskustvom. Zemlje zapadnog Balkana redovito pružaju podatke *EEA* poput npr. emisija u zrak, što omogućuje obradu i procjenu podataka koji služe opet donošenju odluka. Za primjereno rješavanje tih pitanja potrebni su odgovarajući podatci i informacije. Zemlje zapadnog Balkana čine sastavni dio rada *Eionet*-a u svojstvu „zemalja suradnica” te redovito dostavljaju tražene podatke. *EEA* izrađuje godišnji pregled uspješnosti svojih zemalja članica i suradnica. Zemlje zapadnog Balkana pokazale su vidljiv napredak tijekom proteklih godina i općenito su jednako uspješne kao zemlje članice *EEA*, a pojedine zemlje ispunjavaju i do 100 % zahtjeva u pogledu pravovremenosti i kvalitete podataka. Zemlje zapadnog Balkana postale su i sastavni dio *EEA* izvješća o stanju okoliša (*SOER*) koje se izrađuje svakih pet godina. Punopravno članstvo u *EEA* dostupno je „trećim zemljama” pa *EEA* već ima pet zemalja članica koje nisu dio EU-a. U tom smislu postoje nedvojbene mogućnosti za članstvo u *EEA*, nakon što zemlje postanu tehnički spremne za to. V. Zemlje zapadnog Balkana važne su partnerske zemlje Europske agencije za okoliš pri rješavanju izazova u području okoliša i klime, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/zemlje-zapadnog-balkana-vazne-su>, 23.3.2022.

⁴¹ Osim izvješća „Buka iz okoliša u Europi”, Europska agencija za okoliš i ranije je objavljivala niz izvješća o buci, kao što su „Tiha područja Europe – okoliš koji nije zahvaćen onečišćenjem bukom” (2016.) i „Nejednaka izloženost i nejednaki učinci: osjetljivost društva na onečišćenje zraka, buku i ekstremne temperature u Europi” (2018.). Prema: Onečišćenje bukom značajan je problem za ljudsko zdravlje i okoliš, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/oneciscenje-bukom-znacajan-je-problem>, 23.3.2022.

tirana u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine. Njezinu implementaciju može olakšati projekt *ESAP BiH 2030+*⁴² koji implicira pitanje upravljanja bukom kao dio strateškog planiranja zaštite okoliša u Bosni i Hercegovini. Strategijom i Akcijskim planom je planirana izrada zakonskih propisa na svim razinama Bosne i Hercegovine, kojima će se omogućiti izrada karata buke, strateških karata buke, akcijskih planova buke te monitoringa iste. Omogućit će se i stanovništvu Bosne i Hercegovine sudjelovanje u donošenju odluka, a sve to s ciljem sprječavanja buke te dugoročnog poboljšanja kvalitete života stanovništva Bosne i Hercegovine u tom smislu.⁴³

5. Zaštita od buke kroz odluke Europskog suda

Europski sud ističe da svatko ima pravo na nepovredivost svog doma, a to znači ne samo pravo na fizički opipljiv prostor nego i na mirno uživanje tog prostora bez raznih oblika smetnji poput buke, mirisa i sl.⁴⁴ Budući da Europsku konvenciju smatra “živim instrumentom” koji treba uvijek iznova tumačiti i primjenjivati, u svakom novom slučaju polazi od tumačenja Europske konvencije do kojih je došao u ranijim slučajevima. Nakon toga ih podvrgava ocjeni primjerenosti novom slučaju. Naime, Europski uzima u obzir specifične okolnosti slučaja, a i promjene koje su, u međuvremenu, nastupile u materijalnom svijetu i odnosima u društvu, kao i u shvaćanjima na način da primjenjuje dotadašnje tumačenje, ili ga nadopunjuje i mijenja. Tako se postupno tumačenje sadržaja Europske konvencije mijenja i razvija.⁴⁵ U slučajevima koji se tiču zaštite okoliša, Europski sud može utvrditi povredu čl. 8. Europske konvencije, ako predmetna opasnost dosegne takvu razinu ozbiljnosti koja će, u konačnici, rezultirati značajnim umanjenjem mogućnosti da se uživa privatni i obiteljski život. Ako se dosegne određeni prag onečišćenja bukom domaće vlasti, nakon što su propisno obaviještene o uznemi-

⁴² Ovaj projekt predstavlja odgovor Ambasade Švedske u Bosni i Hercegovini na zamolbu za pomoć u izradi strategije okoliša i akcijskog plana za cijelu Bosnu i Hercegovinu, sa strategijama i akcijskim planovima za sva četiri nivoa, koju su ovoj ambasadi uputila nadležna tijela vlasti na nivou Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Priprema *ESAP-a BiH 2030+* povjerena je Štokholmskom institutu za okoliš. Usvajanjem ovog dokumenta, nadležne institucije dobivaju ključni instrument za postizanje održivosti okoliša i unapređenje zdravlja i dobrobiti stanovništva u Bosni i Hercegovini. *Primarni cilj projekta ESAP BiH 2030+ je podržati vlasti BiH, FBiH, RS i BD BiH u razvoju strategija zaštite okoliša.* Cilj ovog projekta je ojačati kapacitet organizacija i institucija za okoliš/životnu sredinu. Šira javnost i pripadnici poslovnog sektora trebaju biti svjesniji važnosti zaštite okoliša. Institucije nadležne za zaštitu okoliša i druge institucije u BiH trebaju imati na raspolaganju Strategiju zaštite okoliša i Akcijski plan sa ambicioznim strateškim, tematskim, izvedivim, jasno definiranim ciljevima te dogovorenim i usvojenim aktivnostima. Financijsku podršku projektu pruža Ambasada Švedske u BiH. Ovaj dokument treba usmjeravati mjere na nivou politike i finansijskih sredstava iz domaćih i međunarodnih izvora, što će za rezultat imati bolje stanje okoliša u zemlji i dalje, usklađivanje pravnog i institucionalnog okvira BiH sa propisima EU u oblasti zaštite okoliša. U dugoročnom smislu, projekt bi trebao doprinijeti unapređenju okoliša u BiH kao i napretku u procesu približavanja BiH članstvu u EU. Prema: O projektu *ESAP BiH 2030+*, <https://esap.ba/bs/o-projektu/>, 29.3.2022.; *ESAP BiH 2030+*: Strategija i Akcioni plan zaštite okoliša/životne sredine BiH za period do 2030. i dalje, <http://www.upfbih.ba/esap-bih-2030+-strategija-i-akcioni-plan-zastite-okolisa-zivotne-sredine-bih-za-period-do-2030--i-d>, 29.3.2022.

⁴³ Zagađenje bukom – često zanemareni okolišni problem, <https://esap.ba/bs/zagadenje-bukom-cesto-zanemaren-okolisni-problem/>, 29.3.2022.

⁴⁴ Jurić, A., *op. cit.*, str. 371.

⁴⁵ Gavella, N., *Povređa prava...*, str. 86.

ravanju, imaju obvezu poduzeti učinkovite mjere kako bi osigurale poštovanje prava na mirno uživanje doma. Povrede mogu nastati od različitih privatnih i javnih osoba poput računalnog kluba,⁴⁶ diskoteke,⁴⁷ kada država ne poduzme dostatne mjere za smanjenje prekomjerne buke od cestovnog prometa.⁴⁸ Pritom Europski sud ispituje sve konkretne posljedice navedenog uznemiravanja te sagledava, također, i cjelokupnu situaciju.. Do povrede pak ne dolazi u slučajevima kada vlasti poduzmu mjere, kako bi ograničile utjecaj uznemiravanja i kada postoji odgovarajući proces donošenja odluka.⁴⁹

5. 1. Presuda u slučaju Oluić protiv Hrvatske, donesena 20. svibnja 2010. (zahtjev br. 61260/08)

Presuda donesena u slučaju Oluić protiv Hrvatske prva je presuda u kojoj je Europski sud utvrdio povredu obveze države da jamči zaštitu prava na privatni život i dom iz članka 8. Europske konvencije od prekomjerne imisije buke. U navedenom slučaju bila je riječ o podnositeljici zahtjeva koja je bila vlasnica dijela kuće u Rijeci u kojoj je živjela sa svojom obitelji. U prosincu 1999. godine dala je suglasnost F.-u da u drugom dijelu kuće otvori i vodi bar. Dvije godine kasnije podnositeljica zahtjeva pokrenula je upravni postupak s ciljem zaštite od pretjerane buke iz bara F., koji je otvoren svakog dana od 7 sati ujutro do ponoći.

Prije upuštanja u analizu odluke Europskog suda u pogledu povrede članka 8. Europske konvencije, nužno se osvrnuti na prigovor Vlade u pogledu iscrpljenosti domaćih pravnih sredstava. Naime, prigovor Vlade istaknut je u kontekstu nepodnošenja građanske tužbe protiv vlasnika bara F. kojom bi podnositeljica zahtjeva zatražila da ta buka prestane i zahtijevala naknadu štete te da je sukladno navedenom, zahtjev podnositeljice trebalo odbaciti. Europski sud je primijetio da je podnositeljica zahtjeva, uistinu, mogla tražiti zaštitu svojih prava u građanskom postupku ili pak posegnuti za upravnim sredstvima pred mjerodavnim upravnim tijelima. Po njegovom mišljenju upravnoopravno sredstvo bilo je podobno za odlučivanje o situaciji navodne povrede, budući da su se u upravnom postupku provela mjerodavna vještačenja te su upravna tijela bila ovlaštena donijeti odluke kojima se nalaže smanjenje buke. Naposlijetku, a u pogledu navedenog pitanja, Europski sud je ustanovio da u slučaju postojanja većeg broja pravnih sredstava koje osoba može upotrijebiti, ista ima pravo odabrati ono sredstvo koje se odnosi na suštinu njezine pritužbe. Naime, ako se upotrijebi određeni pravni lijek, ne traži se korištenje nekog drugog pravnog lijeka koji ima isti cilj.

Premda Europskom konvencijom nije izrijekom zaštićeno pravo na čist i tih okoliš, Europski sud je u konkretnom, a i u nekim prethodnim slučajevima (Powell i Rayner protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 21.2.1990.) razmatrao navodnu povredu članka 8. Europske konvencije u slučajevima kada je pojedinac izravno i ozbiljno pogođen bukom ili nekom drugom vrstom onečišćenja. Europski sud je zauzeo stav da je

⁴⁶ Više o tome v. *Case of Mileva and others v. Bulgaria*, (Applications no. 43449/02 and 21475/04), <https://hudoc.echr.coe.int/Eng#%22itemid%22:%22001-101815%22Ć>, 24.3.2022.

⁴⁷ Više o tome v. *Case of Fernández Martínez v. Spain*, (Application no. 56030/07) <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-145068%22Ć>, 7.3.2022.;, *Case of Udo-vičić v. Croatia*, (Application no. 27310/09) , <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22ap-pno%22:%22227310/09%22Ć,%22itemid%22:%22001-142520%22Ć>, 30.3.2022.

⁴⁸ Više o tome v. *Case of Deés v. Hungary*, (Application no. 2345/06), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-101647%22Ć>, 30.3.2022.

⁴⁹ Više o tome v. *Affaire Flamenbaum et autres c. France*, (Requêtes nos 3675/04 et 23264/04), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-115143%22Ć> , 30.3.2022.

u navedenom predmetu došlo do povrede prava iz članka 8. Europske konvencije, pritom naglasivši da pravo na poštovanje doma ne podrazumijeva samo konkretan fizički prostor, nego i pravo na tiho uživanje toga prostora. Donoseći odluku, Europski sud je svakako uzeo u obzir količinu buke, kao i činjenicu da je podnositeljica zahtjeva buku trpjela veći broj godina tijekom noći te je utvrdio da je razina uznemiravanja dosegla minimalnu razinu težine koja se traži da mjerodavne vlasti provedu mjere kako bi zaštitile podnositeljicu od buke. Pored navedenog izrazitu važnost imala je i činjenica da je kći podnositeljice zahtjeva bolovala od poremećaja sluha, što je podnositeljica i dokazala medicinskom dokumentacijom, a koja činjenica je bila relevantna za utvrđivanje povrede članka 8. Europske konvencije.⁵⁰

5. 2. Presuda u slučaju Udovičić protiv Hrvatske, donesena 24. travnja 2014. (zahtjev br. 27310/09)

U slučaju Udovičić protiv Hrvatske podnositeljica zahtjeva je pred Europskim sudom tvrdila kako joj je povrijeđeno pravo na privatnost iz članka 8. Europske konvencije zbog duge izloženosti prekomjernoj buci iz poslovnih prostorija smještenih u prizemlju kuće u kojoj živi. Naime, problem s uznemiravanjem iz prostora trgovačkog društva započeo 2002. godine kada je društvo započelo s radovima na obnovi dijela kuće čiji je suvlasnik, a sve radi otvaranja bara i trgovine. Podnositeljica zahtjeva zatražila je zaštitu u upravnom postupku. Za razliku od predmeta Oluić protiv Hrvatske, u konkretnom slučaju, pokrenut je i parnični postupak, a sve s ciljem zabrane imisije buke iz bara. Općinski sud u Križevcima odbio je tužbeni zahtjev s obrazloženjem da je vještačenjem dokazano kako razina buke nije premašila dozvoljenu razinu te da drugi dokazi iz spisa predmeta pokazuju da nije bilo drugih oblika uznemiravanja iz bara. Županijski sud u Koprivnici zauzeo je istovjetan stav, a naposljetku je i Ustavni sud odbio ustavnu tužbu podnositeljice kao neosnovanu.

U postupku pred Europskim sudom Vlada je zauzela stajalište prema kojemu nije bilo miješanja u pravo podnositeljice na poštivanje njezinog privatnog života i doma, jer razina buke i druga navodna uznemiravanja nisu dosegla minimalnu razinu ozbiljnosti koja se traži člankom 8. Europske Konvencije. Europski sud, pak, je utvrdio povredu članka 8. Europske konvencije, pri tom naglasivši u svojoj odluci da povrede prava na poštivanje doma nisu ograničene samo na konkretne ili fizičke povrede, kao što je neovlašteni ulazak u dom neke osobe, već uključuju i one koje nisu konkretne ili fizičke, poput buke, imisija, neugodnih mirisa ili drugih oblika uznemiravanja. Ozbiljna povreda može dovesti do povrede prava neke osobe na poštivanje njezina doma ako je ista sprječena u njegovoj udobnosti. Osim što je ocijenio materijalnu osnovanost odluke domaćih vlasti, Europski sud je proučio postupak donošenja odluke kako bi ocijenio je li dovoljna težina dana interesima pojedinca. Razmotrivši postupke zaštite koje je podnositeljica zahtjeva pokrenula te uvidjevši da su nadležna lokalna tijela dozvolila da sporna situacija traje dulje od deset godina, Europski sud je našao da je tužena država propustila pristupiti pitanju s dovoljnom pažnjom i razmotriti sve interese koji su u međusobnom sukobu, a time i izvršiti svoju pozitivnu obvezu u cilju osiguranja prava podnositeljice na poštivanje njezina doma i njezinog privatnog života.⁵¹

⁵⁰ Više o tome v. *Case of Oluic v. Croatia* (Application no 61260/08), <https://hudoc.echr.coe.int/Eng/#%5C%22itemid%22:%5C%22001-98829%22%C3%9C>, 30.3.2022.

⁵¹ Više o tome v. *Case of Udovičić v. Croatia* (Application no. 27310/09), <https://www.eufje.org/images/docConf/buc2016/CASE%20OF%20UDOVICIC%20v.%20CROATIA.pdf>, 30.3.2022.

5. 3. Presuda u slučaju *Moreno Gomez protiv Španjolske*, donesena 16. veljače 2005. (zahtjev broj 4143/02)

U slučaju *Moreno Gomez protiv Španjolske* podnositeljica zahtjeva žalila se na buku i uznemiravanje noću od strane noćnih klubova u blizini njezinog doma u Valenciji. Naime, od 1974. godine Gradsko vijeće Valencije dozvoljavalo je otvaranje barova, pabova i diskoteka u blizine kuće u kojoj je živjela podnositeljica zahtjeva, a buka iz takvih prostora onemogućavala je spavanje lokalnom stanovništvu. Budući da se stanovništvo žalilo na takvu vrstu uznemiravanja, Gradsko vijeće Valencije 1983. godine odlučilo je da neće više dopuštati otvaranje noćnih klubova i diskoteka u tom području. Međutim, ta odluka nije implementirana, što je u konačnici dovelo do izdavanja novih dozvola za otvaranje sličnih objekata. 1993. godine Gradsko vijeće je zatražilo izvješće stručnjaka po pitanju dopuštenosti razine buke u tom području. Izvješćem je utvrđeno da je razina buke neprihvatljiva te da premašuje dopuštene razine. S obzirom na razinu buke noću te s obzirom na činjenicu da je takva vrsta uznemiravanja trajala niz godina, podnositeljica zahtjeva smatrala je da je, u konkretnom slučaju, povrijeđeno njezino pravo na nepovredivost doma iz članka 8. Europske konvencije. Takav stav zauzeo je i Europski sud prilikom donošenja odluke. Iako je Gradsko vijeće koristilo svoje ovlasti u tom području i usvojilo mjere (kao što su pravilnik o buci i vibracijama) koje su, u načelu, trebale biti primjerene za osiguranje poštovanja zajamčenih prava, isto je toleriralo te na taj način i doprinijelo ponavljanoj povredi pravila koja su postavljena tijekom predmetnog razdoblja. U takvim okolnostima, Europski sud je utvrdio da je podnositeljica zahtjeva pretrpjela ozbiljnu povredu njezinog prava na poštovanje njezina doma, kao posljedicu neuspjeha vlasti da poduzme mjere za rješavanje noćnog uznemiravanja. Smatrao je da Španjolska nije uspjela izvršiti svoju pozitivnu obvezu jamstva prava na poštovanje doma i privatnog života, čime je došlo do povrede članka 8. Europske konvencije.⁵²

5. 4. Presuda u slučaju *Bor protiv Mađarske*, donesena 18. lipnja 2013. (zahtjev br. 50474/08)

U slučaju *Bor protiv Mađarske* podnositelj zahtjeva, čija se kuća nalazila preko puta željezničke postaje, žalio se na ekstremnu buku koju stvaraju vlakovi otkada su parni strojevi zamijenjeni dizelskim motorima 1988. godine te na neuspjeh vlasti da provede djelotvorno i pravodobno obvezu željezničkog poduzeća držanja razine buke pod kontrolom. Naime, još 1991. godine podnositelj zahtjeva i njegovi susjedi podnijeli su tužbu protiv Mađarske željezničke kompanije (*MAV*), tražeći da se istu obveže držati svoje imisije buke pod kontrolom, izgradnjom zida za zaštitu od buke, modernizacijom željezničke postaje te izbjegavanjem korištenja određene vrste motora. 2004. godine Okružni sud u Zalaegerszegu utvrdio je postojanje onečišćenja bukom, oslanjajući se na mišljenje vještaka te je naložio željezničkoj kompaniji financiranje postavljanja zvučno izoliranih vrata i prozora na kućama podnositelja zahtjeva i njegovih susjeda. Ostale zahtjeve sud je odbio. Željeznička kompanija ispunila je svoju obvezu te je u razdoblju od 2010. do 2020. godine provedeno više mjera za smanjenje buke, uključujući smanjenje broja vlakova, minimiziranje zadržavanja teretnih vlakova na prugama putničkih vlakova, izbjegavanje nepotrebnog rada strojeva na kolodvoru i

⁵² Više o tome v. *Case of Moreno Gomez v. Spain*, (Application no. 4143/02), <https://www.eufje.org/images/doc/Conf/buc2016/CASE%20OF%20MORENO%20GOMEZ%20v.%20SPAIN.pdf>, 30.3.2022.

sl. Ipak, i pored navedenog podnositelj zahtjeva tvrdio je da buka prelazi zakonsku graničnu vrijednost noću i u zoru.

Europski sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 8. Europske konvencije, utvrdivši da Mađarska nije uspjela ispuniti svoju pozitivnu obvezu jamčenja prava podnositelja zahtjeva na poštovanje njegovog doma. Posebno je naglasio da postojanje sustava sankcioniranja nije dovoljno ako se on ne primjenjuje pravodobno i djelotvorno. U tom pogledu Europski sud je skrenuo pozornost na činjenicu da mađarski sudovi nisu utvrdili nikakve izvršne mjere kako bi se osiguralo da podnositelj zahtjeva ne trpi nerazmjernan pojedinačni teret tijekom 16 godina. Također je utvrdio da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. (pravo na pošteno suđenje u razumnom roku) Europske konvencije zbog trajanja postupka.⁵³

5. 5. Presuda u slučaju Grimkovskaya protiv Ukrajine, donesena 21. srpnja 2011. (zahtjev br. 38182/03)

U slučaju Grimkovskaya protiv Ukrajine podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je došlo do povrede nepovredivosti njezina doma zbog preusmjeravanja autoceste preko ulice u kojoj ista stanuje sa svojom obitelji. Ulica K., u kojoj stanuje podnositeljica, široka je svega šest metara, oivičena je privatnim kućama i vrtovima. Nema sustav odvodnje, pločnike ili odgovarajuću podlogu koja može podnijeti teške kamione. U početku je projektirana kao isključivo stambena ulica te je potpuno neprikladna za odvijanje gradskog prometa. Usprkos prethodno navedenom, 1998. godine Odjel za arhitekturu i urbanizam Izvršnog odbora Gradskog vijeća Krasnodona pristao je da autocesta M04 prolazi Ulicom K. Nakon takve promjene, kuća podnositeljice zahtjeva postala je praktički neupotrebljiva, kada se uzmu u obzir količina buke koju je stvarao promet te zračno onečišćenje. 2002. godine Regionalni sanitarni odjel izmjerio je razinu onečišćenja u blizini nekoliko kuća, uključujući i kuću podnositeljice. Tijekom testnog razdoblja od jednog sata zabilježeno je da je prošlo 129 vozila, od kojih je 71 (55%) emitiralo onečišćujuće tvari (dušikov dioksid, ugljični monoksid, zasićeni ugljikovodici, olovo, bakar itd.) iznad primjenjivih sigurnosnih standarda. Osim navedenog, ovakva promjena u prometu prouzrokovala je brojna oštećenja na kući podnositeljice u vidu napuklina u podrumu kuće, naslaga ugljene prašine na zidovima. Osim navedenog, površina ceste u blizini kuće bila je teško oštećena, čime su se pojačale vibracije vozila u prolazu i uzrokovale vibracije namještaja u kući, kao i padanje žbuke sa stropa i zidova. Opisana onečišćenja prouzrokovala su i zdravstvene probleme kod članova obitelji podnositeljice zahtjeva a u pogledu zdravstvenog stanja sina podnositeljice, liječnici su pored adekvatnog liječenja predlagali i preseljenje.

Podnositeljica zahtjeva se povodom opisane situacije obraćala raznim tijelima, uključujući predsjednika Ukrajine, Državni sanitarni odjel, općinske vlasti te je tražila pokretanje kriminalističke istrage. Naposljetku, ista je zatražila zaštitu i u građanskom postupku, obraćajući se sudu tužbom za naknadu materijalne i nematerijalne štete. Sud je odbio tužbeni zahtjev podnositeljice, a isti stav zauzeli su i sudovi viših instanci.

U svojoj odluci, Europski sud se pozvao na svoju prethodno utvrđenu praksu te ponovio da se, u slučajevima koji se tiču zaštite okoliša, može utvrditi povreda članka 8. Europske konvencije ako predmetna opasnost dosegne takvu razinu ozbiljnosti koja će, u konačnici, rezultirati značajnim umanjnjem mogućnosti da se uživa privatni i

⁵³ Više o tome v. *Case of Bor v. Hungary (Application no. 50474/08)*, <https://hudoc.echr.coe.int/Eng/#%22itemid%22:%22001-120959%22>, 30.3.2022.

obiteljski život. Procjena te minimalne razine je relativna i ovisi o svim okolnostima slučaja, kao što su intenzitet i trajanje smetnje i njezini fizički ili psihički učinci na zdravlje ili kvalitetu života pojedinca. Europski sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 8. Europske konvencije. Imajući na umu da je rukovanje infrastrukturnim pitanjima težak zadatak koji zahtijeva znatnu količinu vremena i resursa od država i da se vlade ne mogu smatrati odgovornima samo zato što dopuštaju da pojačan promet prolazi kroz naseljena stambena gradska područja, Europski sud je posebno primijetio da ukrajinska vlada nije napravila studiju izvedivosti za zaštitu okoliša prije pretvaranja te ulice u autocestu, niti je poduzela potrebne napore kako bi se ublažili štetni učinci autoceste. Uz to, podnositeljica zahtjeva nije imala nikakvu smislenu priliku da na sudu ospori državnu politiku o toj autocesti, budući da je njezin građanski zahtjev bio odbijen uz škrto obrazloženje, a sudovi se nisu angažirali oko njezinih argumenata. U konačnici, a kako je to utvrdio i Europski sud, kumulativni učinak buke, vibracija i onečišćenja zraka i tla, uzrokovanih autocestom M04, značajno je onemogućio podnositeljicu zahtjeva da uživa opseg prava zajamčen člankom 8. Europske konvencije.⁵⁴

6. Mjere za zaštitu od buke

Zemlje, regije i gradovi poduzimaju niz mjera za rješavanje problema povezanih s bukom poput ugradnje asfalta niske razine buke na cestama, upotrebe tiših guma na vozilima za javni prijevoz, proširenja infrastrukture za električna vozila u gradovima, promidžbe aktivnih putovanja kao što su hodanje ili vožnja biciklom, pretvaranja ulica u pješačku zonu itd. U mnogobrojnim gradovima i regijama sada postoje i tzv. „tiha područja,” u kojima ljudi mogu pobjeći od gradske buke. Većinom su to zelene površine poput parkova ili prirodnih rezervata. Mnoge od tih mjera pokazale su se korisnima i za smanjenje onečišćenja zraka. Poboljšanje učinaka mjera za smanjenje buke može se postići osmišljavanjem kombiniranih strategija za smanjenje buke i onečišćenje zraka iz prometa. Naime, kombinacija različitih mjera uvijek je efikasnija od samo pojedinačnih. Tako se mogu kombinirati tehnološka poboljšanja sa zahtjevnijom politikom u pogledu buke, boljim urbanističkim planiranjem i planiranjem infrastrukture, kao i promjenama u ponašanju ljudi.^{55, 56}

⁵⁴ Više o tome v. *Case of Grimkowskaya v. Ukraine (Application no. 38182/03)*, <https://hudoc.echr.coe.int/Eng/#%22itemid%22:%22001-105746%22%C2>, 30.3.2022.

⁵⁵ Onečišćenje bukom značajan je problem za ljudsko zdravlje i okoliš, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/oneciscenje-bukom-znacajan-je-problem>, 1.4.2022.

⁵⁶ U istraživanju iz 2013. godine, čiji su rezultati objavljeni u časopisu *Brain, Structure and Function*, znanstvenici su proučavali učinak tišine na laboratorijskim miševima. Rezultati analize su pokazali da su dva sata tišine dnevno dovoljna za poticanje rasta novih stanica na području hipokampusa. Hipokampus je dio mozga odgovoran za pamćenje, emocije i učenje. Prema: Kako tišina liječi mozak, <https://www.centarzdavlja.hr/zdrav-zivot/zdravlje-opcenito/kako-tisina-lijeci-mozak/>, 1.4.2022.

Promjene u ponašanju ljudi mogu uključiti navike u smislu smanjenja razine buke u kući. Klimatizacijski uređaji, grijači, ventilatori i drugi uređaji mogu se češće isključivati ili se može postaviti tzv. *timer*, tako da se uključuju samo u određeno vrijeme. Može se smanjiti glasnoća kao i trajanje buke koja dolazi od televizije, radija, mobitela, video igrice i sl. Može se izbjegavati nepotrebna buka koja svira u pozadini tijekom dužeg razdoblja ili pak slušanje zvukova previsoke glasnoće. Ako je glasna buka neizbježna, mogu se upotrijebiti zaštita za uši, kao što su čepići ili štitnici za uši. Može se odvojiti i precizirati vrijeme predviđeno za gledanje televizije, slušanje glazbe i sl. Ako je moguće, potrebno je popraviti ili zamijeniti stare kućanske aparate, vozila i druge predmete jer oni mogu biti glasniji od novijih modela. Strateško dodavanje izolacije oko kuće može

Pored sprječavanja nastanka buke smanjenjem broja izvora buke, propisanom zvučnom izolacijom (sukladno namjeni prostora kod novih objekata), praćenjem, kontrolom i bilježenjem razine buke, zabranom rada za sve namjene, odnosno izvore buke koji izazivaju buku iznad graničnih vrijednosti, otklanjanjem ili ograničavanjem buke na dopuštenu razinu, ograničavanjem rada izvora buke tijekom noći i u neradne dane, zaštita od iste se ostvaruje i kontrolom namjene prostora i prostornim rasporedom stvarnih i potencijalnih izvora buke u odnosu na prostore osjetljive na buku (što mora biti uključeno prije određivanja i odobravanja novih namjena u prostoru i objektima svih namjena gdje borave ljudi), izradom karata buke postojećih izvora buke i monitoringom, izradom karata buke temeljem modela za sve planirane promjene u prostoru koje mogu ugroziti, odnosno povećati razinu buke u ugroženim prostorima prema zakonskim odredbama te uklanjanjem ili promjenom namjene objekata.⁵⁷ Dakle, preventivne mjere za zaštitu zdravlja od prekomjerne izloženosti buci su mjerenje intenziteta buke, primjena suvremene tehnologije u svim infrastrukturnim sektorima, izrada strateških karata i akcijskih planova kao i provođenje raznih zakonskih mjera čiji je cilj sprječavanje ili smanjivanje štetnih učinaka na zdravlje ljudi. Monitoring, istraživanje i edukacija nužne su mjere za što učinkovitije i svjesnije upravljanje bukom okoliša, kontinuirano informiranje javnosti o štetnosti izlaganju prekomjernoj razini buke te ukazivanje na rizike po zdravlje uslijed pretjeranog izlaganja buci.⁵⁸ Odgoj i edukacija o okolišu predstavljaju dugoročan proces koji zahtijeva kontinuirani program rada i podrške.⁵⁹ On uključuje provođenje obrazovanja o okolišu i održivom razvoju kroz nastavne programe škola i fakulteta, razvoj edukativnih programa o okolišu i održivom razvoju za različite društvene grupe, a posebno za donositelje odluka, jačanje kapaciteta privrednih operatera u oblasti okolišnog upravljanja, poticanje svih dijelova društva, uključujući vladine organizacije, gospodarstvo, školstvo, udruženja i medije na odgovarajuće sudjelovanje u zaštiti okoliša, te poticanje razvoja zajedničkih okolišnih projekata različitih sektora (gospodarstvo, znanstvene institucije, upravna tijela, udruženja i sl.).⁶⁰ Tako, u Bosni

pomoći prigušiti zvukove iz drugih soba, susjedstva, odnosno izvana. Tepisi i zavjese, također, mogu biti od pomoći. Tako se stvara više mirnog vremena za tzv. mirne aktivnosti, poput čitanja ili kreativnih hobija. V. *What are the health effects of noise pollution?* <https://www.medicalnewstoday.com/articles/noise-pollution-health-effects>, 1.4.2022.

- ⁵⁷ Čl. 5. ZZB FBiH; Čl. 20. ZZŽS RS i čl. 20. ZZŽS BD BiH spominju, također, smanjenje stvaranja emisije bukom, odnosno njenog izvora, smanjivanje opterećenja, odnosno sprječavanje povećavanja opterećenja bukom te naknadna zaštita u onim sredinama koje su pod stalnim opterećenjem iznad utvrđenih standarda.
- ⁵⁸ Međunarodni dan osviještenosti o buci (*International Noise Awareness Day - INAD*), svake se godine, diljem svijeta, obilježava zadnje srijede u mjesecu travnju i ima za cilj upoznati javnost s važnošću svakodnevnne zaštite od buke kako bi se očuvalo zdravlje ljudi. Prema: Međunarodni dan osviještenosti o buci, <https://zdravlje.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1297/javnozdravstvena-zastita/zastita-od-buke-4832/međunarodni-dan-osvijestenosti-o-buci-4840/4840>, 1.4.2022.
- ⁵⁹ Dobar primjer za to je program Vijeća Europe *HELP* (Obrazovanje o ljudskim pravima za pravne stručnjake) koji je organizirao besplatni *online* tečaj o okolišu i ljudskim pravima putem internetne platforme *HELP*. Tu su analizirani ključni pravni koncepti vezani uz zaštitu okoliša, glavni elementi pristupa zaštiti okoliša utemeljenog na ljudskim pravima, „zeleni“ ljudska prava u različitim regionalnim sustavima te pitanje degradacije okoliša i korporativne odgovornosti. V. *HELP, Human Rights Education for Legal Professionals Council of Europe*, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/human-rights-and-the-environment-new-online-course-for-legal-professionals>, 2.4.2022.
- ⁶⁰ Izvješće o stanju okoliša u BiH, <https://www.fmoit.gov.ba/upload/file/okolis/Izvjecje%20o%20stanju%20okoli%C5%A1a%20u%20BiH.pdf>, 2.4.2022.

i Hercegovini je u tijeku realizacija prethodno spomenutog projekta izrade Strategije i Akcijskog plana zaštite okoliša/životne sredine Bosne i Hercegovine za period do 2030. i dalje (*ESAP BiH 2030+*). Kao strateški dokument, *ESAP BiH 2030+*, će odrediti ciljeve politika zaštite okoliša/životne sredine u Bosni i Hercegovini, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine) te najvažnije aktivnosti do 2032. i dalje.⁶¹

6. 1. Građanskopravna zaštita od buke kao nedopuštene imisije

Građanskopravna zaštita od imisija, a samim tim i od buke, ostvaruje se primjenom pravila stvarnog i obveznog prava o zaštiti od štetnih imisija, o otklanjanju izvora opasnosti štete i o izvanugovornoj odgovornosti za štetu. Posebno značenje u pogledu građanskopravne zaštite od buke ima ZSP FBiH, ZSP RS i ZV BD BiH kao osnovni izvori stvarnopravnog uređenja u Bosni i Hercegovini te ZOO, kao osnovni pravni izvor obveznog prava u sklopu kojega su uređena i opća pravila odgovornosti za štetu. Navedeni propisi primjenjuju se u pogledu onih pitanja koja nisu uređena posebnim propisima te onda kada ti posebni propisi izrijeком upućuju na primjenu prethodno navedenih propisa.⁶² U tom smislu ZSP FBiH, ZSP RS, ZV BD BiH te ZOO imaju značenje supsidijarnih pravnih izvora. Za razliku od ostalih mjera kojima se ostvaruje zaštita od buke, provedba građanskopravnih mjera ovisi isključivo o privatnoj inicijativi fizičkih i pravnih osoba koje imaju određeni pravni ili drugi interes za zaštitu od takve vrste imisija štiteći pritom svoju privatnopravnu vlast.

U zakonodavstvu Bosne i Hercegovine ostvarivanje susjedskih prava može biti djelotvoran instrument za ostvarivanje zaštite od buke. Susjedska prava su emanacija prava vlasništva i pripadaju vlasniku nekretnine, kao dio njegovog prava vlasništva.⁶³ Imisijama i drugim štetnim utjecajima se ne ugrožava samo pravo vlasništva, nego se može ugroziti i pravo na zdravlje onih osoba koje su im izložene.⁶⁴ Imajući u vidu stvarnopravne propise u Bosni i Hercegovini, susjedska prava bi se mogla najjednostavnije definirati kao ovlasti vlasnika nekretnine da u izvršavanju svoga prava vlasništva zahtijevaju od vlasnika druge nekretnine da u njegovu interesu trpi, propušta ili čini na svojoj nekretnini ono što je određeno zakonom, s ciljem uzajamno obzirnog izvršavanja prava vlasništva.⁶⁵ Izvršavanje pravne vlasti u pogledu svoje nekretnine, na način koji podrazumijeva onečišćenje bukom susjednih nekretnina, vid je onemogućavanja vlasnika susjednih nekretnina u ostvarivanju vlasničkih ovlaštenja koja isti imaju s obzirom na svoju nekretninu. Stvarnopravna zaštita od štetnih imisija, a samim time i od buke temelji se na članku 76. ZSP FBiH, članku 76. ZSP RS te članku 196. ZV BD BiH kojima je propisano da se nekretninom ne smije služiti niti koristiti na način da zbog toga na tuđu nekretninu dospiju buka, dim, neugodni mirisi, čađ, otpadne vode, potresi i sl. ako su prekomjerni, s obzirom na namjenu koja odgovara toj nekretnini u skladu sa mjestom i vremenom, ili izazivaju znatniju štetu, ili su nedopušteni na osnovu odredaba

⁶¹ ESAP BiH 2030+: Strategija i Akcioni plan zaštite okoliša/životne sredine BiH za period do 2030. i dalje, <http://www.upfbih.ba/esap-bih-2030+--strategija-i-akcioni-plan-zastite-okolisa-zivotne-sredine-bih-za-period-do-2030--i-d>, 2.4.2022.

⁶² Primjerice, člankom 122. ZZO FBiH propisano je da će se na sva pitanja o odgovornosti za štetu nanesenu okolišu koja nisu posebno uređena ZZO FBiH primjenjivati opća pravila ZOO i drugih posebnih propisa.

⁶³ Lončarić-Horvat, O.; Cvitanović, L.; Gliha I.; Josipović, T.; Medvedović, D.; Omejec, J.; Seršić, M., Pravo okoliša, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja i Organizator, Zagreb, 2003., str. 187., dalje: Lončarić-Horvat et al.

⁶⁴ Medić, D., *op. cit.*, str. 190.

⁶⁵ V. čl. 66. st. 1. ZSP FBiH, čl. 66. st. 1. ZSP RS i čl. 186. st. 1. ZV BD BiH.

posebnoga zakona (prekomjerne posredne imisije), odnosno da vlasnik nekretnine nije dužan trpjeti da ga bilo tko, bez posebne pravne osnove, uznemirava time što posebnim uređajima ili na drugi način neposredno odašilje na njegovu nekretninu buku, dim, neugodne mirise, čađ, otpadne vode, potrese i sl. (neposredne imisije). Kriterij prekomjernosti se određuje ovisno o prirodi i namjeni nekretnine, mjesnim prilikama, vremenu odašiljanja, kao i o drugim relevantnim faktorima.⁶⁶

Temeljna ovlast vlasnika kojega netko uznemirava jest zahtijevati prestanak uznemiravanja iz čega proizilazi da je negatorna tužba (*actio negatoria*) osnovni stvarnopravni instrument za zaštitu od buke.⁶⁷ Negatorna tužba je vlasnička tužba koju vlasnik-posjednik može podići protiv svakog onog koji ga neosnovano uznemirava na drugi način, a ne oduzimanjem stvari i zahtijevati da to uznemiravanje prestane.⁶⁸ Imajući u vidu odredbe članka 132. ZSP FBiH, članka 132. ZSP RS i članka 47. BD BiH kojima je regulirana zaštita od uznemiravanja, nesporno je da osim vlasnika (koji je dokazao svoje vlasništvo), pravo na zaštitu ima i pretpostavljeni vlasnik (kvalificirani posjednik). Kako se, međutim, susjedskim pravima rješava poseban odnos vlasnika nekretnina koje su na neki način fizički (ali ne i pravno) povezane, odredbe o negatornoj tužbi moraju se, kada se radi o zaštiti od imisija, povezati s odredbama o imisijama.⁶⁹

Specifičnost zaštite od imisija (a samim time i od buke), u usporedbi s običnom zaštitom vlasništva, ogleda se u krugu ovlaštenika koji mogu tražiti zaštitu, odnosno u krugu onih protiv kojih se može tražiti zaštita. Prema članku 66. stavku 2. ZSP FBiH, članku 66. stavku 2. ZSP RS te članku 186. stavku 2.-3. ZV BD BiH ako vlasnik nešto treba trpjeti, propuštati ili činiti radi uzajamno obzirnog izvršavanja prava vlasništva, tada su to od njega ovlaštene zahtijevati vlasnici drugih nekretnina. No, jednako kao i vlasnik, zaštitu su ovlaštene zahtijevati i sve one osobe koje nekretninu posjeduju na temelju prava izvedenoga iz njegovog prava. Jednako je i na pasivnoj strani. Tako, prema članku 66. stavku 4. ZSP FBiH, članku 66. stavku 4. ZSP RS, članku 186. stavku 5. ZV BD BiH trpljenje, propuštanje i činjenje koje se može zahtijevati od vlasnika neke nekretnine može se, umjesto od njega, zahtijevati od onog koji nekretninu posjeduje na temelju prava izvedenoga iz njegovog prava. S obzirom na pitanje legitimacije, treba istaknuti da je i suvlasnike na čijim je suvlasničkim dijelovima uspostavljeno vlasništvo posebnog dijela nekretnine moguće promatrati kao nositelje susjedskih prava.⁷⁰ Prema tome, a uzmu li se u obzir odredbe članka 66. stavka 5. ZSP FBiH, članka 66. stavka 5. ZSP RS te članka 186. stavka 6. ZV BD BiH i suvlasnik je aktivno legitimiran tražiti

⁶⁶ Vizner, B., Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, Zagreb, 1980., str. 73. prema: Babić, I; Medić, D; Hašić, E.; Povelakić, M; Velić, L, Komentar Zakona o stvarnim pravima Federacije Bosne i Hercegovine, Privredna štampa, Sarajevo, 2014., str. 340., dalje: Babić *et al.*

⁶⁷ Negatorna tužba je u pravnom poretku Federacije BiH propisana odredbama čl. 132. ZSP FBiH, čl. 132. ZSP RS te čl. 47. ZV BD BiH. Kaže se da ako treća osoba protupravno uznemirava vlasnika ili pretpostavljenog vlasnika na drugi način, a ne oduzimanjem stvari, on ima pravo tužbom zahtijevati da to uznemiravanje prestane.

Kada je tim uznemiravanjem prouzrokovana šteta, vlasnik ili pretpostavljeni vlasnik ima pravo zahtijevati naknadu štete po općim pravilima o naknadi štete. Vlasnik mora dokazati da je stvar njegovo vlasništvo, a pretpostavljeni vlasnik činjenice temeljem kojih se pretpostavlja njegovo vlasništvo, kao i da ga druga osoba uznemirava u izvršavanju njegovih ovlaštenja u pogledu stvari. Ako tuženi tvrdi da ima pravo poduzimati radnje kojima se uznemirava vlasnik, dužan je to dokazati.

⁶⁸ Klarić, P.; Vedriš, M., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 300.

⁶⁹ Lončarić-Horvat *et al.*, str. 190.

⁷⁰ Mihelčić, G.; Marochini Zrinski, M., Suživot negatorijske zaštite od imisija i prava na život u zdravoj životnoj sredini, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/18, str. 244.

zaštitu od neosnovanog uznemiravanja bukom te može biti i pasivno legitimiran tražilac, pak, od njega drugi suvlasnik da ga prestane uznemiravati. Dakle, aktivno legitimirani za podnošenje tužbe su vlasnik ili pretpostavljeni vlasnik, suvlasnik odnosno zajednički vlasnik pri čemu je potrebno imati neposredan ili posredan posjed stvari.⁷¹ Ako se radi o pretpostavljenom vlasništvu, riječ je o publicijanskoj negatornoj tužbi. Ovdje tuženi ima mogućnost istaći prigovor da uznemiravanje nije učinio ili ga nije učinio protupravno. Ovu zaštitu ne mogu tražiti osobe koje drže stvar, u pogledu koje dolazi do uznemiravanja, u neposrednom nesamostalnom posjedu. Naime, nevlasnici nemaju aktivnu legitimaciju za sudjelovanje u ovom postupku, ali imaju pravo na posjedovnu zaštitu.⁷² Pasivno legitimirani u parnici je onaj koji neosnovano uznemirava vlasnika. Nije od važnosti je li ta osoba uznemiravanje obavljala za sebe i u svoje ime ili u korist treće osobe. Tuženi može biti i osoba po čijem nalogu se obavlja uznemiravanje te osoba u čiju korist se obavlja uznemiravanje, a ona je tu korist naknadno odobrila.⁷³

Pored naprijed opisane specifičnosti imisijske zaštite u pogledu kruga osoba koje mogu tražiti zaštitu, imisijska zaštita razlikuje se od obične zaštite od uznemiravanja i po svom sadržaju. Naime, tužbeni zahtjev tužbe kojim se ostvaruje zaštita od štetnih imisija širi je od tužbenog zahtjeva klasične negatorne tužbe. Tužbom kojom se zahtijeva zaštita od štetnih imisija zahtijeva se otklanjanje uzroka imisija, naknada štete, kao i buduće propuštanje svih radnji koje predstavljaju uzrok prekomjernih imisija.⁷⁴ Posebna prednost stvarnopravne zaštite od imisija, odnosno buke jest izričita ovlast vlasnika nekretnine ostvariti i preventivnu zaštitu već u slučaju predvidive opasnosti od imisija, neovisno o tome što još nisu ni nastali negativni utjecaji od imisija na njegovoj nekretnini.⁷⁵ Naime, vlasnik čijoj nekretnini prijete predvidiva opasnost s tuđe nekretnine od neposrednih ili posrednih imisija koje ne bi bio dužan trpjeti, ovlašten je zahtijevati da se odrede i provedu odgovarajuće mjere radi njihovog sprječavanja.⁷⁶ Negatorni zahtjev se može podići samo ako je došlo do trajnog uznemiravanja jer se njime ne štiti vlasništvo od nečega što je bilo i prošlo.⁷⁷

Pored naprijed opisanih načina zaštite od buke, ista se može ostvarivati i u postupku zaštite posjeda. Pravo na zaštitu posjeda ostvaruje se u sudskom postupku ili putem samopomoći.⁷⁸ Pravo tražiti posjedovnu zaštitu ima svaki mirni posjednik, vodeći računa o tome da se zaštita može tražiti u subjektivnom roku od trideset dana od dana saznanja za smetanje i počinitelja, a najkasnije u roku od jedne godine od dana nastalog smetanja.⁷⁹ Posjedovnom tužbom posjednik traži da se utvrdi čin smetanja posjeda, naredi uspostava posjedovnog stanja kakvo je bilo u trenutku smetanja posjeda, te zabrana takvog ili sličnog smetanja ubuduće.⁸⁰ U postupku za smetanje posjeda predmet rasprave samo je dokazivanje činjenica posljednjeg stanja posjeda i nastalog smetanja nedopuštenim imisijama. Isključeno je raspravljanje o pravu na posjed, o pravnoj os-

⁷¹ Babić et al., str. 472.

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Čl. 76. st. 2. ZSP FBiH, čl. 76. st. 2. ZSP RS, čl. 196. st. 2. ZV BD BiH.

⁷⁵ Josipović, T., Građanskopravna zaštita od štetnih imisija, u: Barbić, Jakša (ur.), Građanskopravna zaštita okoliša: okrugli stol održan 7. lipnja 2017. u palači Akademije u Zagrebu, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2017., str. 58.

⁷⁶ Čl. 76. st. 5. ZSP FBiH, čl. 76. st. 5. ZSP RS te čl. 196. st. 5. BD BiH.

⁷⁷ Više o ovoj zaštiti v. Medić, D., *op. cit.*, str. 139.-140.

⁷⁸ Čl. 327. st. 2. ZSP FBiH., čl. 313 st. 2. ZSP RS te čl. 120. st. 1. i čl. 121. ZV BD BiH.

⁷⁹ Čl. 327. st. 3. ZSP FBiH, čl. 313, 3. ZSP RS te čl. 121. i čl. 122. st. 1. ZV BD BiH.

⁸⁰ Čl. 327. st. 4. ZSP FBiH, čl. 313. st. 4 ZSP RS te čl. 123. BD BiH.

novi, savjesnosti ili nesavjesnosti posjeda ili o zahtjevima za naknadu štete.⁸¹ Imajući u vidu propisane rokove, kao i činjenicu da je sudski postupak za smetanje posjeda hitan, posjedovnom tužbom kojom se nekretnina štiti od nedopuštene imisije buke može se postići brzo sudsko rješenje kojim će se omogućiti zaštita.

Osim stvarnopravnih instrumenata, i obvezno pravo poznaje instrumente zaštite od štetnih imisija, a samim time i od buke.⁸² Osnova obveznopravnog zahtjeva leži u opasnosti od prouzrokovanja znatnije štete. Cilj je prevenirati zagađenje putem imisija i otkoloniti posljedice koje je ono izazvalo. Broj osoba koji ga mogu koristiti je neograničen.⁸³ Preventivna obveznopravna zaštita od štetnih imisija sadržana je u članku 156. ZOO-a, prema kojoj odredbi svatko može zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od koga prijeti znatnija šteta njemu ili neodređenom broju osoba, kao i da se uzdrži od djelatnosti od koje proizlazi uznemiravanje ili opasnost štete (tzv. popularna tužba). Ovdje je pravni objekt zaštite širi od onog koji se štiti negatornom tužbom.⁸⁴ Evidentno je da je riječ o konkretizaciji jednog od temeljnih načela obveznog prava sadržanog u članku 16. ZOO-a, a koji se odnosi na zabranu prouzrokovanja štete. Uzdržavanje od nanošenja štete obuhvaća kako uzdržavanje od činjenja, tako i uzdržavanje od nečinjenja, pri čemu je uzdržavanje od činjenja opće pravilo, a uzdržavanje od nečinjenja takva dužnost koja mora imati pravnu osnovu u zakonu, ugovoru ili nekom drugom pravnom aktu.⁸⁵ Zahtjev koji je sadržan u članku 156. ZOO-a nije usmjeren samo na sprječavanje štetnih imisija, ali se isti može usmjeriti i na one radnje koje mogu dovesti do štetnih imisija, s obzirom na to da postoji obveza suzdržavanja od onih radnji koje mogu prouzrokovati uznemiravanje ili iz kojih prijeti opasnost štete. Nesporno je riječ o odredbi koja predstavlja *sedes materiae* u pogledu građanskopravne zaštite od buke, dok ZSP FBiH, ZSP RS i ZV BD BiH predstavljaju *lex specialis* te se odnose na one slučajeve koji su uvjetovani pravom vlasništva. U konkretnom slučaju, tužbeni zahtjev bi se prvenstveno sastojao od zahtjeva da se poduzmu mjere za sprječavanje nastanka znatnije štete, odnosno prestanka uznemiravanja. Supsidijarno, tek ako takve mjere nije moguće poduzeti, može se postaviti zahtjev za uklanjanjem izvora opasnosti, odnosno suzdržavanjem od djelatnosti koja uzrokuje uznemiravanje, odnosno iz koje proizlazi opasnost štete.⁸⁶ Ipak, ako šteta nastane u obavljanju općekorisne djelatnosti, za koju je dobivena dozvola nadležnog tijela, može se zahtijevati samo naknada štete koja prelazi normalne granice.⁸⁷ U tom slučaju govorimo o prekomjernoj šteti.⁸⁸ S obzirom

⁸¹ Čl. 425. Zakona o parničnom postupku FBiH, Službene novine FBiH br. 53/03, 73/05, 19/06, 98/15., čl. 425. Zakona o parničnom postupku RS, Službeni glasnik RS br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07/105/08 – odluka US, 45/09 – odluka US, 49/09, 61/13 i 109/21 – odluka US, čl. 418. Zakona o parničnom postupku BD BiH, Službeni glasnik BD BiH br. 28/18, 6/21.

⁸² Pored građanskopravne zaštite (stvarnopravne i obveznopravne) zaštitu od imisija sve više pružaju i propisi javnog prava (upravnopravna i kaznenopravna zaštita), prvenstveno propisi o zaštiti zdrave životne sredine. Pravo na zdravu životnu sredinu se smatra posebnim ljudskim pravom jer uvjet očuvanja zdravlja je život u sredini koja je zdrava. Zaštita od imisija, po prirodi stvari, nadilazi klasičan građanskopravni odnos dva subjekta, budući da se imisijama (odnosno bukom) ugrožava životna sredina kao kolektivno dobro. Prema: Medić, D., *op.cit.*, str. 141.

⁸³ Medić, D., *op.cit.*, str. 141.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ O tome: Bikić, A., Obligaciono pravo, Opći dio, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2004., str. 58.

⁸⁶ Lončarić-Horvat *et al.* str. 194.

⁸⁷ Čl. 156. st. 3. ZOO-a.

⁸⁸ Prekomjerna šteta bila bi šteta koja prelazi uobičajene granice štete koje se mogu očekivati od obavljanja određenih djelatnosti. Više o tome: Šago, D., Ekološka tužba kao instrument građanskopravne zaštite okoliša, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, br. 4/13., str. 906.

da se radi o pravnom standardu te da ZOO ne propisuje posebne kriterije za procjenu je li u određenom slučaju riječ o prekomjernoj šteti, može se zaključiti da će sud imati široke diskrecijske ovlasti kada je riječ o procjeni u kojim će se slučajevima raditi o prijetnji znatne štete. U pogledu navedenog, prilikom određivanja je li neka šteta prekomjerna ili ne, sudovi bi morali uzeti u obzir kako razvijenost današnjih tehničkih procesa tako i obvezu štetnika na poduzimanje radnji u cilju stalne kontrole i usavršavanja tih procesa kako bi se mogućnost nastanka štete smanjila na minimum.⁸⁹

Što se tiče samog pravnog instituta odgovornosti za štetu onečišćenjem okoliša bukom, može se govoriti prvenstveno o represivnoj ulozi takvog instituta, s obzirom da je riječ o popravljaju štete koja je već nastala.⁹⁰ Bosanskohercegovački propisi o zaštiti okoliša, odnosno životne sredine predviđaju objektivnu odgovornost za štetu nastalu onečišćenjem, s obzirom da je riječ o pravilu prema kojemu zagađivač snosi troškove nastale onečišćenjem okoliša.⁹¹ Zagađivač, u konkretnom slučaju, može biti svaka pravna i fizička osoba koja posrednim ili neposrednim djelovanjem ili propuštanjem djelovanja izaziva zagađenje okoliša bukom.⁹²

7. Zaključak

Do povrede članka 8. Europske konvencije, u kontekstu zaštite od buke, može doći u slučajevima koji se kvalificiraju kao značajno smanjenje mogućnosti da se uživa privatni i obiteljski život, odnosno kao povrede doma. Pravnu zaštitu doma Europski sud je u praksi učinio komplementarnom zaštitu prava vlasništva i drugih imovinskih interesa koji su zajamčeni člankom 1. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju. Građanskopravna zaštita od imisija, a samim time i od buke, ostvaruje se primjenom pravila stvarnog i obveznog prava o zaštiti od štetnih imisija, o otklanjanju izvora opasnosti štete i o izvanugovornoj odgovornosti za štetu. U zakonodavstvu Bosne i Hercegovine ostvarivanje susjedskih prava može biti djelotvoran instrument za ostvarivanje zaštite od buke.

U odlukama Europskog suda procjena prekomjernosti buke je relativna i ovisi o okolnostima slučaja, kao što su intenzitet i trajanje buke, njezini fizički ili psihički učinci na zdravlje ili kvalitetu života pojedinca. U slučaju postojanja većeg broja raspoloživih pravnih sredstava zaštite od buke (npr. upravna ili građanskopravna), može se odabrati bilo koje od njih, pri čemu se ne traži kumulativna primjena istih. Međutim, postojanje adekvatnih propisa koji reguliraju zaštitu od buke nije dovoljno, ako se isti ne primjenjuju pravodobno i djelotvorno. Ako je postojeći sustav zaštite od buke nedjelotvoran nije ispunjena pozitivna obveza države, s obzirom na važeći čl. 8. Europske konvencije. Odluke Europskog suda pomažu u promjeni nacionalnih politika i praksi u pogledu zaštite od buke za dobrobit pojedinaca i društva u cjelini. Značajnije smanjenje štetnog utjecaja buke može se postići kombinacijom više različitih mjera koje uključuju ne samo usklađivanje domaćih propisa sa propisima Europske unije na cjelokupnom

⁸⁹ *Ibid.*, str. 907.

⁹⁰ Osoba koja je posredstvom štetnih imisija oboljela ima pravo na naknadu štete ako se utvrdi postojanje pravno relevantne uzročne veze (Vrhovni sud RH, Rev. 3055/95 od 29. 4. 1998. – Izbor odluka 1/1999–40/32). Kada je vlasnik nekretnine pogođene imisijom štetu već pretrpio, može podnijeti zahtjev za naknadu štete u negatornoj tužbi ili posebnom tužbom. Prema: Babić *et al.*, str. 388.

⁹¹ V. čl. 116. ZZO FBiH, čl. 114. ZZŽS RS, čl. 100. ZZŽO BD BIH.

⁹² Čl. 4. ZZO FBiH.

teritoriju Bosne i Hercegovine, nego i svojevrсна tehnološka poboljšanja, urbanističko planiranje, adekvatnu edukacija koja se tiče osvješćivanja negativnih učinaka buke po okoliš i zdravlje ljudi na svim razinama obrazovnog sustava.

Utjecaj buke na zdravlje stanovništva u Bosni i Hercegovini je, u određenoj mjeri, zanemaren na što ukazuje nedostatak legislative usklađene sa EU zakonodavstvom. Nedostaju, također, istraživanja ili statistički podaci kojima bi se mogla procijeniti izloženost stanovništva buci. Kroz projekt *ESAP BiH 2030+* Strategijom i Akcijskim planom je predviđena izrada zakonskih propisa kojima će se omogućiti izrada karata buke, strateških karata buke, akcijskih planova buke te monitoringa buke u cijeloj Bosni i Hercegovini. Evidentno je da se problemi povezani s bukom ne mogu, na odgovarajući način, procijeniti i riješiti ako zemlje, entiteti i gradovi ne izrade karte buke ili akcijske planove. Budući da okoliš ne poznaje granice, suradnja u implementaciji zajedničkih standarda po pitanju zaštite od buke je globalni interes. Europska agencija za okoliš zadužena je za prikupljanje svih informacija koje zemlje podnose o buci iz okoliša. Temeljem tih podataka izrađuju se izvješća i procjene koje omogućuju praćenje postignutog napretka u ostvarenju zaštite od buke te se kreiraju programi djelovanja u smislu buduće zaštite.

Alena JURIĆ, PhD., Associate professor
Faculty of Law, University of Mostar
alena.juric@pf.sum.ba

Maja MIJATOVIĆ, LL.M., Teaching assistant
Faculty of Law, University of Mostar
maja.mijatovic@pf.sum.ba

NOISE PROTECTION IN THE CONTEXT OF ARTICLE 8 OF THE EUROPEAN CONVENTION WITH SPECIAL REFERENCE TO CIVIL PROTECTION

Summary: *In this paper the authors analyze the relevant considerations of the European Court of Human Rights regarding the violation of Art. 8. of the European Convention in the context of noise protection. Through its decisions, the European Court creates standards that should be applied by the signatory states to the European Convention. Therefore, it is important to explore these considerations through concrete examples in the case law of the European Court of Human Rights. Excessive noise, i.e. noise pollution is a major health, social and environmental problem. Environmental noise, especially road traffic noise, affects the health and well-being of a significant number of people. Since the environment does not know borders, cooperation in the implementation of common standards on noise protection is in everyone's interest. Violations of Art. 8., in the context of noise protection, has been qualified as a significant reduction of ability to enjoy private and family life, or as a violation of the home. Legal protection of the home is complementary to the protection of property rights and other property interests guaranteed by Art 1 of Protocol No. 1 to the European Convention. The paper conducts an analysis what has been done regarding noise protection and proposes some solutions to prevent its harmful consequences in the future.*

Keywords: *noise, immissions, Art. 8 of the European Convention, the right to private and family life, the right to home, the right to healthy environment, the right to health*